

TIJORAT BANKLARI PASSIVLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Boyev Bekzodjon Jo‘raxon o‘g‘li

Olqarova Zarina Nosir qizi

Toshkent Moliya Instituti talabasi

Tijorat banklarining passiv operatsiyalari, bankning mablag'larini jalb etish va boshqarishga oid bo'lgan amallardir. Bu operatsiyalar odatda mijozlar tomonidan depozitlar, kreditlar va boshqa xizmatlar orqali kiritilgan mablag'lar bilan bog'liq bo'ladi. Tijorat banklarining passiv operatsiyalari moliyaviy faoliyatlarining asosiy qismini tashkil etadi. Bu operatsiyalar tijorat banklarining mijozlarga xizmatlarini yaxshilashda va banklar uchun moliyaviy daromadlarni kengaytirishda juda muhim ahamiyatga ega. Passiv operatsiyalar orqali tijorat banklari mijozlarning moliyaviy ehtiyojlarini qondirishadi va mijozlarga foizlar to'lashi mumkin bo'lgan kreditlar berishadi. Tijorat banklarining passiv operatsiyalari, banklar tomonidan amalga oshiriladigan moliyaviy amallarning bir qismidir va kiritish operatsiyalari bilan qarshi keladi. Bu operatsiyalar orqali, banklar mijozlardan mablag'larni qabul qilish va ularga xizmat ko'rsatish, shuningdek, mijozlar va boshqa tijorat banklari orasida moliyaviy aloqalarni tuzish imkonini berishadi. Tijorat banklari passiv operatsiyalari orqali kiritish mablag'larini jalb etish, kreditlar, depositlar, kafolatlar, shaxsiy hisob-kitoblarni yuritish va boshqa moliyaviy xizmatlarni taklif etish bilan shug'ullanadi. Bu operatsiyalar, bankning moliyaviy siyosatining asosiy qismini tashkil etadi va bankning xizmat ko'rsatuvchi bo'lishida katta ahamiyatga ega.

Tijorat banklarining passiv operatsiyalari orqali mijozlar moliyaviy xizmatlardan foydalanish huquqini olishadi. Mijozlar, bankning kafolati yoki tijorat bankidagi hisob-kitobini qo'llab-quvvatlash orqali, kredit olishlari mumkin. Shuningdek, mijozlar tomonidan tijorat bankiga kiritilgan mablag'lar, deposit hisobi sifatida saqlanadi va mijozlar bu hisobdagi mablag'lar orqali pul o'tkazish va boshqa moliyaviy operatsiyalar amalga oshirishlari mumkin. Bundan tashqari, tijorat banklarining passiv operatsiyalari, moliyaviy xizmatlarni yaxshi ko'rsatish, tijorat bankining xizmatlarini kengaytirish, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash va bankning xizmatlarining sifatini oshirishga yordam beradi. Tijorat banklarining passiv operatsiyalari, moliyaviy xizmatlarni yaxshi ko'rsatish, tijorat bankining xizmatlarini kengaytirish, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash va bankning xizmatlarining sifatini oshirishga yordam beradi. Shu sababli, passiv operatsiyalar tijorat banklarining moliyaviy faoliyatining yirik ahamiyatli bir qismini tashkil etadi. Tijorat banklarining passiv operatsiyalari, bankning mablag'larini jalb etish va boshqarishga oid bo'lgan amallardir. Bu operatsiyalar odatda mijozlar tomonidan depozitlar, kreditlar va boshqa xizmatlar orqali kiritilgan mablag'lar bilan bog'liq bo'ladi.

Birinchidan, tijorat banklari mijozlar tomonidan kiritilgan depozitlarni qabul qiladi. Depozitlar turli shakllarda bo'lishi mumkin, masalan, soddaroq (qulay) depozitlar, muddatli depozitlar va jalb qilishga tayinlangan depozitlar kabi. Bu depozitlarning umumiy mablag'i, bankning passiv operatsiyalarining asosiy qismini tashkil etadi.

Ikkinchidan, tijorat banklari mijozlarga kreditlarni taqdim etish orqali mablag'lar jalb etadi. Kreditlar odatda uzun muddatli bo'lib, umumiy mablag'i ham bankning passiv operatsiyalarining qismini tashkil etadi. Banklar aynan shu sababli kreditlarni berishda juda juda tushunmovchilik ko'rsatadi va kreditlar uchun qabul qilingan imtiyozlar, masalan, kreditlar uchun foiz darajalari kabi, turli xil bo'lishi mumkin.

Uchinchi bo'limda, tijorat banklari mablag'larini boshqa banklarga kreditlar, depozitlar va boshqa turdagi to'lovlar orqali jalb etishadi. Bu turi passiv operatsiyalar interbank operatsiyalar deb ataladi va banklar o'zaro ko'rsatuvlar bilan bir-biriga xizmat ko'rsatishadi. Bundan tashqari, tijorat banklari valyutalarni, kafolatli sertifikatlar va obligatsiyalar kabi turli xil moliyaviy holatlar bilan ishlashadi.

Bularning hammasi bankning passiv operatsiyalarining asosiy qismini tashkil etadi. Tijorat banklari passiv operatsiyalari bankning mablag'larini jalb etishga oid bo'lgan amallardir. Bu operatsiyalar mijozlar tomonidan kiritilgan depozitlar, kreditlar, interbank operatsiyalar, valyuta va boshqa moliyaviy holatlar orqali amalga oshiriladi. Tijorat banklari passiv operatsiyalari odatda mijozlardan qabul qilish, yani depozitlar qabul qilish, kreditlar berish va omonatlar qabul qilish kabi xizmatlar orqali amalga oshiriladi. Bu operatsiyalar tijorat banklarining moliyaviy faoliyatida juda muhim ahamiyatga ega. Depozit qabul qilish tijorat banklari uchun asosiy passiv operatsiyalardan biridir. Banklar mijozlardan olingan mablag'lar to'g'ridan-to'g'ri tijorat banki balansida saqlanadi va banklar bu mablag'larga mijozlarga foizlar to'lashi mumkin bo'lgan kreditlar berishadi. Shunday qilib, tijorat banklari o'z balansini kengaytirish uchun mijozlardan qabul qilingan depozitlar uchun foiz to'laydi.

Kreditlar berish ham tijorat banklari uchun muhim passiv operatsiyalardan biridir. Banklar kreditlar berish orqali mijozlarning moliyaviy ehtiyojlarini qondirishadi. Kreditlar kuzatuvchi (debit) hisobga uzatiladi va mijozlar kreditlarni xarajatlarni to'lashi vaqti kelganda to'lashlari talab qilinadi. Shunday qilib, kreditlar tijorat banklari uchun aktiv operatsiyalar bilan bog'liqdir. Omonatlar qabul qilish ham tijorat banklari uchun asosiy passiv operatsiyalardan biridir. Banklar omonat qabul qilish orqali mablag'lar to'playdi va bu mablag'lar faiz daromadlari orqali kengaytiriladi. Omonatlar xavfsiz va samarali tijorat asosida muhim o'rin tutadi. Bundan tashqari, tijorat banklari hisobvarag'ini boshqa banklarga o'tkazish, valyuta ayirish, kreditlash operatsiyalarini qayta tiklash, depozitlarning boshqarilishi va boshqa moliyaviy xizmatlar ko'rsatish kabi boshqa passiv operatsiyalar bilan ham shug'ullanadi. Tijorat banklari passiv operatsiyalarni amalga oshirishda qobiliyatli bo'lishi kerak, chunki bu qisqa va uzun muddatli majburiyatlarga ega bo'lishlari mumkin. Bu operatsiyalar bankning mablag'larini yig'ish uchun qo'llaniladigan muhim vositalardir. Quyidagi ko'rsatkichlar tijorat banklarining passiv operatsiyalarini shakllantirishda muhim hisoblanadi:

Mablag'lar to'plash tizimi: Tijorat banklari kiritilgan mablag'lar to'plash tizimini shakllantirishi kerak. Bu tizim faqatgina amaldagi mablag'lar yig'ishini o'z ichiga olmaydi, balki o'tgan muddatda to'langan mablag'larni ham saqlash uchun mo'ljallangan hisob-kitoblarni olib boradi.

Depozitlar: Tijorat banklarining eng ko'p qo'llanadigan passiv operatsiyalari ichida muddatli va amaldagi depozitlar kiritish keladi. Bu operatsiya orqali mijozlar tomonidan kiritilgan mablag'lar o'zaro hisob-kitoblarda saqlanadi va kelgusi muddatda mablag'larga foizlar qo'shiladi.

Kreditlar: Tijorat banklari kreditlar berish orqali ham passiv operatsiyalarni amalga oshirishi mumkin. Bu operatsiya orqali bank mijozga kredit beradi va kreditning to'lanishi uchun kelgusi muddatda foiz qo'shadi.

Chekli hisoblar: Bu passiv operatsiya orqali mijozlar o'z hisoblariga kiritgan cheklar orqali mablag'lar o'tkazishlari mumkin. Chekni bank hisobida to'g'rilash va o'tkazish uchun komissiya to'lanadi.

Valyuta ayirboshlash: Tijorat banklari passiv operatsiyalarni amalga oshirishda valyuta ayirboshlash operatsiyasidan ham foydalanishlari mumkin. Bu operatsiya orqali bank valyuta ayirboshlash orqali mablag'larini yig'ib, mijozlarga valyuta almashish imkoniyatini beradi.

Tijorat banklari uchun passiv operatsiyalar katta ahamiyatga ega, chunki bu operatsiyalar bankning mablag'larini yig'ish va o'zaro qarzlarni to'lash imkoniyatini beradi. Shu sababli, banklar bu operatsiyalarni yanada rivojlantirish va to'g'ridan-to'g'ri mijozlarga xizmat ko'rsatish uchun qobiliyatli va innovatsion yechimlarni qo'llashlari kerak hisoblanadi. Tijorat banklari uchun passiv operatsiyalar ko'plikda bo'lishi mumkin va har bir bank o'zining xizmat ko'rsatish usullarini belgilashda o'ziga xos qulayliklarga ega bo'lishi kerak. Banklar o'zining passiv operatsiyalarini rivojlantirib, mijozlarni ko'paytirish uchun yangi qulayliklar yaratishlari va boshqa banklar bilan solishtirib, yaxshi amaliyotlarni o'rganib, ularni qabul qilishlari zarur bo'ladi. Bundan tashqari, banklar mablag'larini to'plash va yig'ish jarayonlarida xavfsizligini ta'minlash uchun juda katta e'tibor berishlari kerak. Bu jarayonlarni avtomatlashtirish va xavfsizlikni ta'minlash uchun, ko'p banklar IT yechimlaridan foydalanishga intilishadi. Tijorat banklari uchun passiv operatsiyalarni yaxshi shakllantirish va rivojlantirish quyidagi yutuqlarga erishishga imkon beradi.

Mijozlarni qo'llab-quvvatlash: Mijozlarning talablari va ehtiyojlari o'zgarishi mumkin. Bu sababli, banklar mijozlarni qo'llab-quvvatlash uchun yangi xizmatlarni taklif etishlari va mijozlar bilan o'zaro aloqalarni rivojlantirishlari kerak. Qulayliklar yaratish: Mijozlarga xizmat ko'rsatishda qulayliklar yaratish ham muhim ahamiyatga ega. Bunday qulayliklar avtomatlashtirilgan operatsiyalar, oson va tez kredit olish va boshqa xizmatlarni o'z ichiga oladi.

Tizimni rivojlantirish: Tijorat banklari amaliyotlarini avtomatlashtirib, IT tizimlarini rivojlantirish, xavfsizlik va ochiqlikni ta'minlash uchun yangiliklardan foydalanishlari zarur bo'ladi. Jamiyatning talablariga javob berish va rivojlanishga mos keluvchi xizmat ko'rsatish usullarini yaratish orqali, tijorat banklari passiv operatsiyalarini yaxshi shakllantirish va mijozlarni qo'llab-quvvatlash uchun qobiliyatli va innovatsion yechimlarni qo'llashlari kerak. Tijorat banklari uchun passiv operatsiyalarni yaxshi shakllantirishga qaratilgan boshqa yo'llar quyidagilar bo'lishi mumkin: Marketing strategiyalarini rivojlantirish: Tijorat banklari o'zining marketing strategiyalarini rivojlantirish orqali, yangi mijozlarni jalb qilish, mavjud mijozlarini o'z ichiga olgan

xizmatlarni ko'paytirish, xizmatlarining sifatini oshirish, va hokazo uchun samarali usullarni yaratishlari mumkin.

Kompyuterlashtirish: Banklarning passiv operatsiyalarini kompyuterlashtirish, avtomatik ishlab chiqarish, hisobotlar, va boshqa amaliyotlarni avtomatlashtirish orqali, operatsiyalar va mijozlarga xizmat ko'rsatishda o'zaro muxofazalar, xatoliklar, vaqtni kamaytirish mumkin. **Ishbilarmonlik:** Banklar o'z mijozlariga xizmat ko'rsatishda ishbilarmonlikning ahamiyatiga qarab xizmat ko'rsatish jarayonlarini to'liq avtomatlashtirishlari, ishbilarmonlikning samarali boshqarilishi va asosiy qonunlariga amal qilishga intilishadi.

Kredit riskini buzish: Tijorat banklari uchun kredit riskini buzish zarur bo'ladi, bu esa shu bankda kredit olishni xohlayotgan mijozlarga kafolatli kredit berish, kreditlarini samarali qayta tulov etishga majbur qilish, qarzni kafolatlash uchun ijara shartnomalarini tuzish kabi qabul qilingan xizmatlarni o'z ichiga oladi.

Xavfsizlikni oshirish: Banklar uchun xavfsizlik muhim muddatdagi vazifalardan biridir. Passiv operatsiyalarni xavfsizlikni ta'minlash uchun tegishli xavfsizlik protocol va ko'nikmalarini qo'llash orqali samarali va xavfsizlikni ta'minlaydigan jarayonlarni tuzish zarur bo'ladi. Banklar shaxsiy ma'lumotlarni saqlash xavfsizligi, onlayn karta to'lovlari va to'lov tizimlari, mablag'larni saqlash xavfsizligi, hozirgi va kelajakdagi xavfsizlik muammoalari va boshqalar kabi yagona xavfsizlik xulosa turlariga e'tibor berishlari zarur. **Innovatsion yechimlardan foydalanish:** Innovatsion yechimlar tijorat banklari uchun yanada yuqori darajali xizmat ko'rsatish va passiv operatsiyalarini yaxshilash imkonini beradi. Banklar ko'p maqsadlarga yotish uchun texnologiyalarni rivojlantirishga qaratilishi mumkin, shu jihatdan, miqyosli depozitlarni avtomatlashtirish, onlayn karta to'lovlari, asboblardan orqali virtual tijorat xizmatlari va boshqalar kabi hujjatlar tayyorlash orqali innovatsionlar yechimlardan foydalanish mumkin.

O'zaro aloqani ko'paytirish: Banklar mijozlariga xizmat ko'rsatishda o'zaro aloqani ko'paytirishni zarur qilishadi. Bu aloqa konsultatsiyalar orqali, elektron pochta va ijtimoiy tarmoqlar orqali, tijorat banklarining mijozlari bilan to'liq aloqasi orqali, ularning talablari va tushunchalari haqida yuqori darajada ma'lumotlarga ega bo'lishlari mumkin. Shuningdek, banklar mijozlariga xizmat ko'rsatish orqali, ularning tijoratning muhim qoidalari va amaliyotlarini bilishlari uchun ta'lim yo'nalishlarini taqdim etishadi. Bu esa banklar va mijozlar o'rtasidagi aloqani yanada ko'paytiradi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, tijorat banklari uchun passiv operatsiyalar tuzish eng muhim muddatdagi vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu xizmatlar tijorat banklarining mijozlariga ko'rsatilgan xizmatlarni ko'paytirishga, yangi xizmatlar va maqsadlarga qo'shishga, operatsiyalarni samarali va yaxshi bajarishga yordam beradi. Tijorat banklarining passiv operatsiyalari ko'proq avtomatlashtirilgan bo'lishi va mijozlarga samarali xizmat ko'rsatish imkonini berish uchun innovatsion yechimlardan foydalanish zarur bo'ladi. Shuningdek, xavfsizlikning ta'minlanishi ham tijorat banklari uchun juda muhimdir va o'zaro aloqa bilan mijozlar bilan o'zaro aloqani ko'paytirish bu sohada eng yaxshi amallardan biri hisoblanadi. Tijorat banklari passiv operatsiyalarini rivojlantirishda,

ko'p qatnovlar o'rtasida ko'rsatiladigan xizmatlarni taklif qilish, mijozlarga yangi va sifatli xizmatlarni ko'rsatish, avtomatlashtirilgan jarayonlarga kirishni yaxshilash, xavfsizlikni ta'minlash va innovatsion yechimlardan foydalanishning o'zaro aloqani ko'paytirish zarur bo'ladi. Bu faoliyat tijorat banklariga mijozlarining talablariga javob berishda, xizmat ko'rsatishni yanada samarali va qulay qilishda katta yordam beradi.

